

MÜTERCİMİ BELLİ OLMAYAN MENSÛR BİR KASÎDE-İ EMÂLÎ TERCÜMESİ

Mevlüt İLHAN¹

Özet

Bugüne kadar İslam ahlakı ve inanç prensipleri üzerine çok sayıda eser ortaya konmuştur. Bu eserlerin bir kısmı müstakil kitap olmakla birlikte bir kısmı da kasîde şeklinde olabilmektedir. Kasîde şeklinde olan akaid eserlerinden bir tanesi de Ali b. Osman Siraceddin el-Ûşî'nin Kasîde-i Emâlî'sidir. El-Ûşî'nin bu kasîdesi İslam akaidi üzerine yazılmış ve İslam coğrafyasında çok fazla ilgi görmüş bir eserdir. Rağbet gören bir eser olması Kasîde-i Emâlî'nin ezberlenmesine ve çok sayıda tercüme ve şerhinin yapılmasına neden olmuştur. Daha önceden yapılan çalışmalara göre Kasîde-i Emâlî'nin Türkçe 22 tane tercüme ve şerhine ulaşılmıştır. Mütercimi bilinmeyen mensur tercümelemlerden bir tanesini de Amasya Yazma Eser Kütüphanesinde tespit ettik. Bu tercüme ile birlikte üç tanesi mensur olmak üzere 12 tane Kasîde-i Emâlî tercümesi tespit edilmiştir. Bu çalışmada Ali b. Osman Siraceddin el-Ûşî'nin hayatı ve eserlerinden kısaca bahsedildikten sonra Emâlî tercüme ve şerhlerinin listesi verilecektir. Son bölümde tercümenin Amasya Yazma Eser Kütüphanesinden temin ettiğimiz iki nüshasının karşılaştırılmasıyla transkribe edilmiş şekli verilecektir.

Anahtar Kavramlar: el-Ûşî, Kasîde-i Emâlî, tercüme

A PROSE TRANSLATION OF KASÎDE-İ EMÂLÎ FROM AN UNKNOWN TRANSLATOR

Abstract

There are many studies about İslam's moral and faith principles. Some of this studies are books and others are verse form. The one of these texts, at the verse form, is Ali b. Osman Siraceddin el-Ûşî's poem which is Kasîde-i Emâlî. The poem of the el-Ûşî, is about İslam's faith principles. According to current knowledge, there are 22 translated and annotated texts in Classical Otoman Literature about this poem. There is a text of this poem's translation at the Amasya manuscripts library. We don't know the name of translator. This translated text is in the form of prose. With this text, there are 12 translated text and there of these texts are in the form of prose. In this study, after a shortly description of the the life and works of Uşî, the translate and annotated texts of this poem have been presented. In the last chapter, the text of this translate will be submitted to the attention of researchers.

Keywords: el-Ûşî, Kasîde-i Emâlî, translated

¹ Araş. Gör., Amasya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ilhanmevlut@gmail.com.

Giriş

Ali b. Osman Siraceddin el-Ûşî tarafından yazılan ve İslam akaidinin temel konularını içeren 68 beyitlik Kasîde-i Emâlî, Müslüman toplumlarda çok okunup beğenilmiş, birçok kez şerh ve tercüme edilmiştir. Türk edebiyatında da bu Kasîdenin birçok kere tercüme ve şerh edildiği görülmektedir. Bugüne kadar yapılan çalışmalarda bu kasîdenin Türkçe 11 tercüme ve 11 şerhe konu edildiği tespit edilmiştir. Biz de bu kasîdenin Amasya Yazma Eser Kütüphanesinde bulunan ve mütercimi belli olmayan mensur bir tercümesini tespit ettik.

Çalışmamızda öncelikle Ali b. Osman Siraceddin el-Ûşî'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilecek ve ardından da Kasîde-i Emâlî'nin Türkçe tercüme ve şerhleri listelenecektir. Son olarak da bahsi geçen tercümenin nüshaları tanıtılarak metni sunulacaktır. Farklı kaynaklarda eserin 66, 67 ya da 68 beyit olduğu belirtilse de elimizdeki tercüme nüshalarında 65 beytin tercümesi yapılmıştır.

1. Ali b. Osman Sirâceddîn el-Ûşî²

1.1. Hayatı

Bugün Kırgızistan Cumhuriyeti sınırları içerisinde Fergana Vadisinde yer alan Oş (Ûş) şehrinde doğan, bu sebeple Ûşî ya da Fergânî gibi isimlerle anılan Ali b. Osman Sirâceddîn el-Ûşî'nin doğum tarihi tam olarak bilinmemektedir. Ancak 575 (1179) yılında vefat ettiği (Kâtib Çelebi: 1082) var sayılarak XI. yy sonları ile XII. yy başlarında dünyaya geldiğini söylemek mümkündür. Çeşitli kaynaklarda farklı şekillerde zikredilmekle birlikte tam adı: Sirâcüddîn Ebu'l-Hasen b. Osman b. Muhammed et-Teymî el-Ûşî el-Fergânî el-Hanefî el-Maturîdî el-Fakih'tir (Özbek 1994: 263). El-Ûşî'nin kaynaklarda belirtilen isim zincirlerine göre Fergana'da müftü olduğu; eserlerinden hadis ilminde üstün bir yere sahip, şair, âlim ve edip olduğu görülmektedir (Özbek 1994: 265). Ûşî, 'el-Fergânî', 'el-Hanefî', 'eş-Şehîdî', 'el-Mâtürîdî', 'İmâmü'l-Haremeyn', 'Rüknüddîn' ve 'Sirâcüddîn' gibi nisbelerle tanınmış, Hanefi fıkı ve Maturîdî kelamına katkıları olan bir Türk âlimidir (Toprak 2006: 73).

1.1. Eserleri

- **Kasîdetü'l-Emâlî³**: Maturîdîliğe dair itikadî kaideleri içeren 68 beyitten müteşekkil bir kasidedir.⁴
- **Gurerü'l-Ahbâr ve Dürerü'l-Eş'âr**: Zamanımıza ulaşmayan eserde günlük hayatı ilgilendiren konulara dair hadislerle öğüt ve hikmete dair şiirler derlenmiştir (Toprak 2012: 230).
- **Nisâbü'l-Ahbâr li-Tezkireti'l-Ahyâr**: *Gurerü'l-Ahbâr ve Dürerü'l-Eş'âr* adlı eserinden seçtiği 1000 sahih hadisle meydana getirdiği bu eseri her birinde on hadisin yer aldığı 100 bölüm halinde düzenlenmiştir. Eserin günümüze altmış kadar nüshası intikal etmiştir.⁵

² Ali b. Osman Sirâceddîn el-Ûşî hayatı ve eserleri çalışmamızın aslı muhtevasını içermediğinden ayrıntılara girilmeden zikredilmiştir. Ayrıntı bilgi için bkz: Toprak, Mehmet Sait (2006). "Ali b. Osman Sirâceddîn el-Ûşî: Hayatı ve Eserleri". *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (23): 65-86.

³ İleride eser hakkında daha ayrıntılı bilgi verilecektir.

⁴ Eserin muhteviyatı ve müellifin itikad görüşleri için bkz. Mert, Muhit (2005). "Oşlu Din Âlimi Ali B. Osman Ve Bed'ü'l-Emâlî Adlı Eseri Bağlamında İtikadî Görüşleri". *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4 (7-8): 7-32.

⁵ Eser hakkındaki detaylı bilgi için bkz. Toprak, Mehmet Sait (2005): *Hadiste Derlemecilik Devrinin Başlaması ve Ûşî'nin Nisâb el-Ahbâr'*. Doktora Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- **el-Fetâvâ es-Sirâciyye:** el-Ûşî tarafından 569 (1173) yılında yazılmış, fetvalarının yer aldığı kitaptır (Özbek 1994: 267).
- **Muhtelifü'r-Rivâye:** Katib Çelebi'nin aktardığına göre; Ûşî, bu eseri, Ebu Hafs Ömer b. Muhammed b. Ahmed en-Nesefî (ö. 537 / 1142)'nin on babda tertip ettiği ve beyit sayısı 2669 olan *Manzumetü'n-Nesefî fî'l-Hilaf*'ın Abdülmuhsin el-Kusayrî tarafından yapılan *el-Cevâhîrü'l-Manzûme* adlı şerhinin şerhidir (Kâtib Çelebi 2015: 1494).

2. Kasîdetü'l-Emâlî

569 (1174) yılında Ûşî tarafından kaleme alınan, müellifi tarafından el-Emâlî diye adlandırılan ve daha çok bu isimle tanınan kasîde, beyitlerinin son kelimeleri "lam" harfiyle bittiği için el-Kasîdetü'l-Lamiyye fi't-Tevhîd, başlangıcına atfen Kasîdetü Yekûlü'l-'Abd veya Bedü'l-Emâlî şeklinde de anılmıştır. Bazı kaynaklarda el-Kasîdetü'l-Hanefiyye olarak kaydedilen risale, III. Murad dönemi bilginlerinden Muhammed b. Malkoca'ya ait Türkçe şerhinde asıl metin için şârihin kullandığı "Lamiyye-i Kelamiyye (Kürkçüoğlu 1954)" terkininin bazı araştırmacılar tarafından benimsenmesiyle bu adla da literatüre geçmiştir (Özervarlı 1995: 73).

İslam akaidinin temel konularını içeren kasîde; adının Emâlî, konusunun tevhid hakkında olduğunu belirten bir beyitle başlayıp Allah'ın zâtî ve subûtî sıfatlarından bahsedildiği beyitlerle devam eder. Daha sonra Allah'ın arşın üstünde, zamandan ve mekândan münezzehe olduğu, oğlu veya kızı olmayıp yardımcıya muhtaç olmadığından bahsedilerek ölümden sonra hayat ve cennet, cehennem anlayışına değinilir. Peygamberlere ve meleklerle iman etmek gerektiğinden bahsedilip Hz. Muhammed'in son nebi ve İmâm-ı Enbiyâ olduğu, Miraç hadisesinin yalnız ona mahsus olduğu ifade edilir. Hulafâ-yı Râşidîn; Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali şeklinde fazilet sıralamasıyla anlatıldıktan sonra ashaba dil uzatmanın doğru olmadığı ifade edilir. Daha sonraki beyitlerde iman etmenin gerekleri, günah olan şeyler, dinden çıkmaya neden olacak durumlardan bahsedilir. Kabirde insanların sorgulanacağı, fasıkların bir kısmının kâfirlerin tamamının kabir azabını tadacağı, insanların kendi amelleriyle değil ancak Allah'ın fazlıyla cennete gidebileceği aktarılır. Ölüm, kabir, sırat, mizan, cennet ve cehennem konularına değinilir. Son beyitlere gelindiğinde ehl-i sünnet akaidine uygun, tevhid hakkında tesirli bir manzum yazdığını dile getiren Ûşî, kasîdesinin mümin kalplere neşe ve rahatlık vereceğini, inanıp ezberleyip anlamaya çalışanların ihسانlara kavuşacağını belirtir. Okuyanlardan hayır dua isteyerek manzumesini sonlandırır.

2.1. Kasîdetü'l-Emâlî Tercüme ve Şerhleri

Manzum bir akaid-name olan kasîdenin İslam coğrafyasında çok sayıda tercüme ve şerhleri bulunmaktadır. Kaynaklarda tespit edilen Arapça ve Farsça şerhler (Özervarlı 1995: 73-74) ile Türkçe tercüme ve şerhlerin sayısı oldukça fazladır. Amasya Yazma Eser Kütüphanesinde tespit ettiğimiz mütercimi bilinmeyen mensur tercüme ile birlikte 9 tanesi manzum, 12 adet Türkçe tercüme bulunmaktadır. Ayrıca eserin 11 adet Türkçe şerhi tespit edilmiştir. Araştırmacıların istifadesi amacıyla, aşağıda listelenen eserlerin Sadık Yazar'ın tezinde belirtilen kütüphane nüshaları da verilmiştir.

2.1.1. Tercüme

2.1.1.1. (Mütercimi Belirsiz), **Tercüme-i Kasîde-i Emâlî (manzum)** (Tekin 1980: 157-206).

2.1.1.2. Şeyhülislâm Hoca Sadeddîn b. Hasan Cân (ö. 1600), **Lâmiyye-i Kelâmiyye (Manzûm Tercüme-i Kasîde-i Emâlî)** (Kürkçüoğlu 1954).

2.1.1.3. Şem'î Şem'ullâh (ö.1602'den sonra), **Manzûm Tercüme-i Kasîde-i Emâlî**.⁶

2.1.1.4. Abdurrahmân ed-Darîr (ö. 1754'ten sonra), **Tercüme-i Kasîde-i Emâlî (mensur)**.⁷

2.1.1.5. Feyzî, **Tercüme-i Kasîde-i Emâlî (manzum)**.⁸

2.1.1.6. Visâlî, **Tercüme-i Kasîde-i Emâlî (manzum)**.⁹

2.1.1.7. Sinân İzzî, **Tercüme-i Kasîde-i Emâlî (manzum)**.¹⁰

2.1.1.8. Köstendilî Şinâsî Kadı, **Tercüme-i Emâlî (mensur)**.¹¹

2.1.1.9. (Mütercimi belirsiz), **Tercüme-i Kasîde-i Emâlî (manzum)**.¹²

2.1.1.10. (Mütercimi belirsiz), **Tercüme-i Kasîde-i Emâlî (manzum)**.¹³

2.1.1.11. (Mütercimi belirsiz), **Tercüme-i Kasîde-i Emâlî (manzum)**.¹⁴

2.1.1.12. (Mütercimi belirsiz), **Tercüme-i Yekûlü'l-Abd (mensur)**.¹⁵

2.1.2. Şerhler

2.1.2.1. Le'âlî, Ahmed b. Mustafâ (ö. 1563), **Şerh-i Kasîde-i Emâlî**.¹⁶

2.1.2.2. Mehmed b. Ahmed b. Molkoça (XVI. yüzyıl -III. Murad devri-), **Şerh-i Lâmiyye-i Kelâmiyye (Şerhü'l-Emâlî)**.¹⁷

2.1.2.3. Feyzî-i Kefevî, Mehmed b. Hacı Haydar (ö. 1614 veya 1643), **Rûhu'n-Nüfûs (Şerh-i Kasîde-i Nazîre-i Emâlî)**.¹⁸

2.1.2.4. Şeyh Ahmed Karahisarî (ö. 1631'den sonra), **Şerh-i Kasîde-i Emâlî**.¹⁹

⁶ Nüshası için bkz. Süleymaniye Ktp. Fatih 5427.

⁷ Nüshası bkz. Süleymaniye Ktp. Tırnovalı 1052.

⁸ Nüshası için bkz. Kayseri Raşid Efendi Ktp. 196/11; Konya Bölge Yazma Eserler Ktp. BY 2858.

⁹ Nüshası için bkz. Milli Ktp. Yz A 908/3.

¹⁰ Nüshası için bkz. Süleymaniye Ktp. Şehid Ali Paşa 1391.

¹¹ Nüshası bkz. Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmud 1430.

¹² Nüshası için bkz. Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma Ktp. 13/4. İstinsah tarihi 1262/1845-46.

¹³ Nüshası için bkz. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. TY 3080.

¹⁴ Nüshası için bkz. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. TY 6638.

¹⁵ Nüshası için bkz. Amasya Beyazıt Yazma Eser Ktp. BA 01462 ve GÜ 00105-02.

¹⁶ Nüshası için bkz. Süleymaniye Ktp. Fatih 278/2.

¹⁷ Nüshası için bkz. Süleymaniye Ktp. Kemal Edip Kürkçüoğlu 43.

¹⁸ Nüshası için bkz. Süleymaniye Ktp. Reşid Efendi 137/3.

¹⁹ Nüshası için bkz. Nurosmaniye Ktp. 4979/3.

2.1.2.5. Halîl b. İsâ el-Akkirmanî (ö. 1719'dan sonra), **Fevâ'idü'l-Emâlî ve Ferâ'idü'l-Le'âlî (Şerh-i Kasîde-i Emâlî)**.²⁰

2.1.2.6. Alî b. Mustafâ Enderûnî (ö. 1752'den sonra), **Şerh-i Kasîde-i Emâlî**.²¹

2.1.2.7. Ahmed b. Mehmed Emîn İstanbulî (ö. 1753'ten sonra sonra), **Şerh-i Kasîde-i Emâlî**.²²

2.1.2.8. Derûnîzâde Mehmed Hulûsî b. Abdullâh (ö. 1753), **Şerh-i Kasîde-i Emâlî**.²³

2.1.2.9. Kudsî (XVIII. yüzyıl –I. Mahmûd devri-), **Şerh-i Kasîde-i Emâlî**.²⁴

2.1.2.10. Ömer b. Alî İbrâhîm Burdurî, **Şerh-i Kasîde-i Emâlî (Yekûlü'l-Abd)**.²⁵

2.1.2.11. Mahmûd el-Hamîdî, **Şerh-i Kasîde-i Emâlî**.²⁶

3. Nüshalar

Amasya Yazma Eser kütüphanesinde tespit ettiğimiz mütercimi belli olmayan üç adet Kasîde-i Emâlî tercümesinden aşağıda numaraları belirtilen iki nüshayı karşılaştırmalı olarak çalışmamızda kullandık. Eksik olmasından dolayı diğer nüshaya çalışmamızda yer vermedik.

3.1. Yekûlü'l-Abd (A1)

BA 01462 numaralı kayıta bulunan nüsha katalogda Yekûlü'l-Abd adıyla yer almaktadır. Diğer nüshaya göre daha doğru olduğuna kanaat getirdiğimiz bu nüshayı dipnotlarda A1 şeklinde isimlendirerek kısaltma yaptık. Toplam 6 varaktan oluşan nüshada harekesiz nesih hattı kullanılmıştır. Her sayfası 19 satırdan oluşan nüshada Kasîde bazen beyit olarak bazen de sadece tek mısra verilerek tercüme edilmiştir. Kasîdenin beyit ya da mısralarının ayırt edilebilmesi için üzeri kırmızı renk kalem ile çizilmiştir.

3.2. Yekûlü'l-Abd (A2)

Yine katalogda Yekûlü'l-Abd adıyla yer alan nüsha GÜ 00105/02 numarada kayıtlıdır. Harekeli nesih hattının kullanıldığı nüshada öncekinde olduğu gibi Kasîde-i Emâlî'nin mısralarının üzeri kırmızı kalem ile çizilidir. Dipnotlarda A2 şeklinde isimlendirdiğimiz nüsha 9 varaktan oluşmaktadır ve her bir sayfada 13 satır olacak şekilde yazılmıştır.

4. Metin

يقول العبد في بدء الأملی

لتوحيد بنظم كاللالی

²⁰ Nüshası için bkz. Nurosmaniye Ktp. 1601.

²¹ Nüshası için bkz. Milli Ktp. Yz. A 1813.

²² Nüshası için bkz. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. TY 1722.

²³ Nüshasına ulaşılamayan bu eser OM. I. 66.

²⁴ Nüshası için bkz. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktp. TY 5876.

²⁵ Nüshası Burdur İl Halk Ktp. 486/6.

²⁶ Nüshası için bkz. Beyazıt Devlet Ktp. Veliyyüddin Efendi 3637/6. Bir diğer nüshası için bkz. Süleymaniye Ktp. Yazma Bağışlar 936.

Emâlî kitabının ibtidâsında ma' bûdun bi'l-ḥaḳḳ kavli²⁷ incüye beñzer kelâm-ı nazmîle Rabb te' âlâyı birlemek içündür diyecegi gelecekdür gâfil olma ey tâlib²⁸.

إله الخلق مولانا قديم

Cemî' maḥlûḳun ḥaḳḳ ile Ma' bûd ki bizim Ḥakîm-i Nâşırımuzdur Ḳadîmdür. Cemî' 'âlem yoğiken ol var idi. Varlığının evveli yoğdur.

وموصف بأوصاف الكمال

Ve daḫi ma' bûdun bi'l-ḥaḳḳ cemî' kemâl şıfâtlar ile muttaşıfdur.

هو الحى المدبر كل أمر

Ma' bûdun bi'l-ḥaḳḳ cemî' şıfatında²⁹ şıḫḫatin îcâb iden ḥayât şıfatıyla muttaşıfdur. Ya' ni diridür. Diriligi kendüdüdür. Külli emrin 'âḳıbetine 'âlimdür. Aşlâ fâ'idesüz bir fi'li yokdur.

هو الحى المقدر ذو الجلال

Ma' bûdun bi'l-ḥaḳḳ sâbitdür. Şirketsiz ulûhiyyete müsteḥaḳdur. Cemî' ḥavâdîşün vücûdı anun ḳazâsiyle ve ḳaderiyledür. Zât-ı pâkine ve şıfatına ḥalel viren şeylerin selbi ile muttaşıfdur.

مريد الخير والشر القبيح

meCî' ḥayruñ ve şerr-i ḳabîḫün vücûdı Rabbü'l-âlemînün dilemesiyledür.

ولكن ليس يرضى بالمحال

Lâkin Rabbü'l-'âlemînün şerre rızası yoğdur.

صفات الله ليست عين ذات

Rabb te' âlânun kemâl-i şıfatları zât-ı 'aliyyesinin 'aynı degildür.

ولا غيرا سواه ذا انفصال

Ve daḫi zâtının ḡayrı degildür. Zât-ı pâki ile ḳâ'im olub zât-ı pâkinden aşlâ ayrılmamaḳ ma' nâsına.

صفات الذات والأفعال طرا

Rabb te' âlânun kemâl-i şıfatları zâtiyyesi eger fi'iliyyesi zât-ı pâki ile ḳâ'imdür. Ezelidür şonra olma degildür.

قديمات مصونات الزوال

Daḫi zât-ı pâkinden ayrılıp 'ademe gitmekden maḥfûzdur.

²⁷ ḳavli: ḳulı A2

²⁸ gâfil olma ey tâlib: - A2

²⁹ şıfatında: şıfatının A2

نسمى الله شيئاً لا كالأشياء

Allâh te‘âlâya ki şey’-i şâbit ve mevcûd tesmiye iderüz. Lâkin hâdis ve muhtâc olan şeyler gibi degildir.

وذاتا عن جهات الست خالی

Ve daği Allâh te‘âlâya şağda ve şolda önde ve artda üstde ve altda olmağdan münezzeht zât tesmiye iderüz.

وليس الاسم غيراً للمسمى

لدى أهل البصيرة خير آل

Başîret şâhibleri ki ehl-i sünnet ve cemâ‘atdır. Anlar ‘inde isim müsemmanuñ gayrı degildir.

وما إن جوهر ربي وجسم

Rabbüm cisim degildir ve cevher degildir.

ولا كل وبعض ذو اشتمال

Daği Allâh te‘âlâ eczâdan cem‘³⁰ olmuş mürekkebt degildir. Ve daği eczâ şâhibi olan mürekkebün ba‘zı ve cüz’i degildir.

وفي الأذهان حق كون جزء

بلا وصف التجزي يا ابن خالی

Aşlâ bölünmek qabûl itmeyen cüzler bölünmemeklik³¹ şıfâtı ile ‘ağıllarda³² şâbitdür ba’zı cisimler böylece cüz’lerden mürekkebtür. Hükemānuñ heyulâ ve şüret didüklerinüñ aşlı yoğdur hağadur.

وما القرآن مخلوقاً تعالى

Qurān-ı ‘azîmü’s-şân ki Allâh te‘âlānuñ kelām-ı nefsi ki mağlûk degildir. Şoñra olma degildir. Rabbü’l-‘âlemīnün zâtiyle qā’imdür. Ezelidür. Ebedidür.

كلام الرب عن جنس المقال

Rabb te‘âlānuñ kelāmı insān kelāmınuñ cinsinden olmağ ya‘nî harf ile ve şavt ile olmağdan münezzehtür. Hürüfdan ve şüretten mürekkebt degildir.

ورب العرش فوق العرش لكن

بلا وصف التمكن واتصال

³⁰ cem‘: cemī‘ A2

³¹ bölünmemeklik: bölünmek A2

³² ‘ağıllarda: ‘ağıllerde A1

‘Arşuñ hâlikı Rabb te‘ālā ‘arşın fevkindedir. Lâkin ‘arşa ulaşıq olup ve ‘arşda sâkin olmağ ma‘nâsıyla degildir. Belki ‘arşın hâlikı ve hâfızı olmağ ma‘nâsıyladır.

وما التشبيه للرحمن وجهها

Rabb te‘ālāyı mañlûkâtdan bir şey’e tesmiye itmek vech-i hağğ degildir belki hağadur ve küfürdür.

فصن عن ذاك أصناف الأهالي

Pes imdi ehl-i sünnet ve cemā‘at ehilleri siz dağı Rabb te‘ālāyı şey’e tesmiye itmekden hağzer kıluñ.

ولا يمضى على الديان وقت

Küllî kesbi ‘ameli ile cezālandırın Rabb te‘ālā üzerine zamāndan bir cüz’ gelüp giçer.

وأحوال وأزمان بحال

Ve dağı Rabb te‘ālā üzere zamān tavîl mürür itmez ve dağı şābit olmayan şıfatlar mürür itmez ya‘nî gelüp giçmez vechlerden bir vech ile.

ومستغن إلهى عن نساء

وأولاد إناث أو رجال

Ve dağı irkek eger dişi evlâdı olmağdan ġanî ve münezzehtir.

كذا عن كل ذى عون ونصر

Rabb te‘ālā ‘ālemi yoğdan var itmekte ve a‘dâi’ ref³³ itmekte mu‘îne muğtâc degildir.

تفرد ذو الجلال وذو المعالى

Zîrâ Rabb te‘ālā cemî‘ kelimât ve şıfât-ı kemâl ve cemâl ile ve ‘uluvv-i zâtı ile münferid ve mevşûfdur.

يميت الخلق قهرا ثم يحيى

Rabb te‘ālā cemî‘ mañlûkâtı ġahrı ile öldürür. Soğra kıyâmetde rûğ cesetler ile dirildir.³⁴

فيجزئهم على وفق الخصال

Pes dirildükden soğra dünyada işledükleri ‘amellerine göre cezālandırur hayr ise hayr ile, şerr ise şerr ile.

لأهل الخير جنات ونعمى

Ehl-i ‘ibâdet ehl-i tã‘at için cennetler ve cennet ni‘metleri vardır.

³³ def : ref A2

³⁴ dirildir: dirildürler A2

وللكفار إدراك النكال

Kâfirler için cehennemde ‘ukûbet ve ‘azâb çukurları vardır.

ولا يفنى الجحيم ولا الجنان

Cehennem ve daği cennetler aşlâ fenâya gitmezler.

ولا أهلوهما أهل انتقال

Ve daği ehl-i³⁵ cennet ki mü’minler ve daği ehl-i cehennem ki kâfirler yerlerinden intikâl itmezler.

يراه المؤمنون بغير كيف

Mü’minler cennete varduğda Allāhu ‘azîmü’ş-şānı baş gözyile mekânsız cihetsiz şüretsiz görürler.

وإدراك وضرب من المثل

Ve daği cevānib-i eṭrāf³⁶ ve fevki ihâtasız ve şekilden ve renkten berî olmağsızın görürler.

فينسون النعيم إذا رأوه

Pes mü’minler Rabb te‘ālâyı gördükde bu ni‘metüñ kemâl-i lezzetinden sāir ni‘metleri unudurlar.

فيا خسران أهل الاعتزال

Pes imdi ey kavm hâzır oluñ ehl-i i‘tizālüñ bu ni‘metden hırmânına dünyâda inkâr itdükleri için.

وما إن فعل أصلح ذو افتراض

على الهادى المقدس ذى التعالى

Çuluñ dîn³⁷ ü dünyāsına ... virmek degildür. ‘Uluvv-i zât ile cemî‘ naqāyışdan ārî ve hidāyet ile muttaşif olan Rabb te‘ālâ üzere.

كرامات الولى بدار دنيا

Dār-ı dünyâda Allāh te‘ālānuñ şālih kulları için kerāmāt vardır.

لها كون فهم أهل النوال

Pes imdi velîler ehl-i faẓl ve ehl-i ‘aṭādur.³⁸

ولم يفضل ولى قط دهرًا

نبيا أو رسولا فى انتحال

Zamānlardan bir zamānda aşlâ bir velî fāzıl olmadı bir nebî üzere bir şerāfetde.

³⁵ ehl-i: - A1

³⁶ eṭrāf: eṭrāfına A2

³⁷ dîn: -A1

³⁸ ‘aṭādur: ‘aṭālardur A2

وللصديق رجحان جلي

على الأصحاب من غير احتمال

Ebū Bekri's-şiddîk rađiyallāhu 'anh hazretleri şevābınun çoklığı ve Allāh te'ālānuñ 'inde maķāmınun yüksekliği i' tibāriyle aşhāb üzere belki sā'ir nās üzere faẓl-ı vāzıh vardır şeksiz.

وللفاروق رجحان وفضل

على عثمان ذى النورين على

'Ömer-i Fāruķ hazretleri-çün 'Oşmān rađiyallāhu 'anhu zī'n-nūreyn üzere faẓl-ı rüçhānı vardır.

وذو النورين حقا كان خيرا

من الكرار في صف القتال

'Oşmān zī'n-nūreyn³⁹ hazretleri haķķā hayırlı oldı⁴⁰ kıtāl şaff-ı a' dā üzerine çok⁴¹ rüçü' ve hücum iden hazret-i 'Alī rađiyallāhu te'ālā 'anhdan

وللكرار فضل بعد هذا

على الأغيار طرا لا تبال

Bu üç ĥalīfeden sonra hazret-i 'Alī için sā'ir şahābe ve nās üzere tefāzzul⁴² vardır. Sen⁴³ dağı tafđil itmekde

وللصديقة الرجحان فاعلم

على الزهراء فى بعض الخلال

Belki hazret-i 'Āişe'-i şiddīka için Fāţıma zehrā hazretleri üzere ba'zı ĥaşletde faẓl vardır.

ولم يلعن يزيدا بعد موت

سوى المكثار فى الإغراء غال

Mevtten sonra Yezīd'e bir kes la'net idemez illā hezāyānı çok söyleyüp nāsı şerre ķandıranlar la'n ider.

وإيمان المقلد ذو اعتبار

Muķallidün⁴⁴ cemī' erkān-ı İslāmı delilsiz bilüp i'tiķād iden kimsenün imānı şahīhdür. İstidlālī terk itmekle günāhkār olursa da.

³⁹ zī'n-nūreyn: rađiyallāhu 'anhu A2

⁴⁰ oldı : -A2

⁴¹ çok: çok çok A1

⁴² tefāzzul : tafđil A2

⁴³ sen: siz A2

بأنواع الدلائل كالنصال

Muḳallidüñ imānı şahîhdür diyü hükm keskin kılıca beñzer deliller ile⁴⁵ sâbitdür.

وفرض لازم تصديق رسل

Resûllerin haḳ resûl idüğine imān getürmek, inanmaḳ herkese farz-ı ‘ayndur.

وأملأك كرام بالتوالى

Ve⁴⁶ daḳı hafaza meleklerine inanmaḳ⁴⁷ belki cemî‘ meleklerle inanmaḳ ya‘nî Rabb te‘ālānuñ nürdan ḥalḳ itdüğü melek ḳullar vardur diyü inanmaḳ herkese farz-ı ‘ayndur.

وختم الرسل بالصدر المعلى

Ve⁴⁸ cemî‘ resûllerin ḥatemi⁴⁹ cemî‘ maḳlûḳātuñ efdāl ve muḥtârı olan bizim nebîmüz⁵⁰ Muḥammedü’l-Muştafâ sallallāhu te‘ālā ‘aleyhi ve sellemdür⁵¹.

نبى هاشمى ذو جمال

Hâşim ḳabîlesinden gönderilmişdür⁵² güzel ve kâmil⁵³ ḥulḳ şâhibi nebîdür.

إمام الأنبياء بلا اختلاف

Şüphesiz⁵⁴ cemî‘ enbiyānuñ imāmıdır.

وتاج الأصفياء بلا اختلال

Ve daḳı cemî‘ evliyānuñ zînetidür. Halelsiz şüphesiz.

وباق شرعه فى كل وقت

إلى يوم القيامة وارتحال

Şulṫān-ı kevneyn şerî‘ ati neshḳ olmaz. Küllî vaḳitde bâḳîdür ḳıyāmet gününe dek ve dār-ı fenādan dār-ı beḳāya göçilene degin.

وحق أمر معراج وصدق

⁴⁴ muḳallidüñ : muḳallid ki A2

⁴⁵ ile: - A1

⁴⁶ ve: - A1

⁴⁷ inanmaḳ: - A2

⁴⁸ ve: - A1

⁴⁹ ḥatemi: ḥātimi A2

⁵⁰ nebîmüz: peygamberimüz: A2

⁵¹ vesellemdür: vesellem A2

⁵² gönderilmişdür: göndelmiş A1

⁵³ güzel ve kâmil: A2

⁵⁴ şüphesiz: bu kelime yerine A2 nüshasında cümle sonunda “ḥılâfsız” kelimesi kullanılmıştır.

Şulţān-ı kevneynün⁵⁵ ‘aleyhi’s-selām⁵⁶ Cebrā’il’ün getürdigi Burāka binüp azacuk zamānda Mekke-i Mükerreme’den Kudüs-i mübāreke varup cemī‘ enbiyālara⁵⁷ imām olup namāz kıilup⁵⁸ andan⁵⁹ soñra semāvāta mi‘ rāc idüp seyr itmesi haqdur ve gerçektür⁶⁰.

ففيه نص أخبار عوال

Zirā mi‘ rāc haqqında hāleden hālī deliller içinde şārih zāhir deliller⁶¹ vardur.

وان الأنبياء لفي أمان

عن العصيان عمدا وانعزال

Cemī‘ nebiler qaşd ile büyük günāh ve küçük günāh itmeden⁶² ve nebīliklerinden⁶³ ma‘ zül olmadan berīlerdür, emīnlerdür.

وما كانت نبيا قط أنثى

Aşlā bir zamānda bir⁶⁴ hātun nebī olmamışdur.

ولا عبد وشخص ذو افتعال

Ve dağı aşlā bir köle ve bir kötü huylu ve yaramaz⁶⁵ fi‘ lli kes nebī olmamışdur.

وذو القرنين لم يعرف نبيا

كذا لقمان فاحذر عن جدال

Zülkarneyn ki İskender-i Rūmī’dür ve dağı Loqmān hāzretleri nebī oldukları ma‘ lūm olmamışdur. Pes imdi sen dağı bunlar nebīlerdür diyü da‘ vā ve cidāl itmekden hāzer kııl.

وعيسى سوف يأتي ثم يتوى

لدجال شقي ذى خبال

Şāhib fesād olan Deccāl-i kāfiri helāk itmek⁶⁶ için ‘İsā peygamber⁶⁷ āhır zamānda dördünci gökden yeryüzine inse gerekdür.

وما عذر لذي عقل بجهل

⁵⁵ kevneynün: kevneyni A2

⁵⁶ ‘aleyhi’s-selām: - A1

⁵⁷ enbiyālara: enbiyāya A2

⁵⁸ namāz kıilup: - A2

⁵⁹ andan: - A2

⁶⁰ ve gerçektür: - A1

⁶¹ deliller: delil A1

⁶² itmeden: itmedi A1

⁶³ nebīliklerinden: nebīliklerden A1

⁶⁴ bir: - A1

⁶⁵ bir kötü huylu ve: huyları A2

⁶⁶ itmek: - A1

⁶⁷ peygamber: ‘aleyhi’s-selām A2

بخلاق الأسافل والأعلى

Her bir ‘aķıl⁶⁸ şāhibleri çün yerleri ve gökleri ĥalk iden Rabb te‘ālāyı şıfātları ile⁶⁹ bilmekde ma‘zûr olamazlar ya‘nî ‘özürleri maķbûl olup ‘ākāidden ĥalāş olamazlar.

وما إيمان شخص حال يأس

بمقبول لفقد الامتثال

Şiddet ĥālinde sekerāt-ı mevte imāna gelen kesûñ imānı maķbûl degildir. Rabb te‘ālāya itā‘ati olmadığıçün.

وما أفعال خير في حساب

من الإيمان مفروض الوصال

Ef‘āl-i ĥasene imāna muķārın olduğu ĥâlde imāndan cüz’ degildir.

ولا يقضى بكفر وارتداد

بعهر أو بقتل واختزال

Zinā ile ve bi-ğayr-ı ĥaķķın katl ile ve māl ĥaşb itmekle kāfirdür ve mürteddür diyü ĥüküm olunmaz meger kim ĥalel i‘tikād ider ise⁷⁰.

ومن ينو ارتدادا بعد دهر

يصر عن دين حق ذا انسلال

Bir kes gelecek zamānda kāfir olmağa niyet ve ‘azim ve ĥaşd itse⁷¹ fi’l-ĥāl kāfir olup⁷² dīn-i ĥaķdan⁷³ çıķmış olur.

ولفظ الكفر من غير اعتقاد

بطوع رد دين باغتفال

Rızāsıyla elfāz-ı küfür telaffuz itmek ma‘nāsına i‘tikād⁷⁴ itmezse de⁷⁵ küfürdür ve dīnden rücū‘dur ĥaflet ile el-‘iyāzu billāh te‘ālā.

ولا يحكم بكفر حال سكر

بما يهذى ويلغوا بارتجال

Sekrān olan kes keyif ĥālinde fikirsiz yāve ve fuĥş elfāz-ı küfür söylemek kāfir diyü ĥüküm olunmaya.

⁶⁸ ‘aķıl: ‘āķil A1

⁶⁹ şıfātları ile: - A2

⁷⁰ ise: -A1

⁷¹ itse: ile A2

⁷² fi’l-ĥāl kāfir olup: -A1

⁷³ dīn-i ĥaķdan: dīninden A2

⁷⁴ i‘tikād: i‘tikā A2

⁷⁵ itmezse de: itmezseñ A1

وما المعدوم مرثيا وشينا
لفقه لاح فى يمن الهلال

Dünyāya gelmeyen nesne ve daħi dünyāya gelen gelmezden evvel şey⁷⁶ degildür ya⁶ nî şābit degildür⁷⁶ ve Rabb te⁶ ālāya mer⁷ i degildür. Hilāl-i mübārek toğmaqsızın bize⁷⁷ görünmedüğü gibi.

ودنيانا حديث والهولى

Bizim dünyāmuz ki Allāh te⁶ ālānuñ zātı ve şıfātından ğayrı nesnelere cümle yoğiken var olmuştur.

عديم الكون فاسمع باجتذال

Ḥukemā tā³ ifesinuñ heyülā didükleri nesnenüñ aşlı yoğdur. Pes imdi ey⁷⁸ mü³ min sürür-i ğalb ile ğulağ tut.

وإن السحت رزق مثل حل
وإن يكره مقالى كل قال

Ḥelāl rızğ olduğı gibi ħarām daħi rızğdur ki⁷⁹ ol kesüñ ğıdāsıdır. Gerçi ehl-i ğalāl olanlarıñ sözleri⁸⁰ buña muğālif ise de.

وللدعوات تأثیر بليغ

Şālih ve mü³ min olan kimsenüñ sağlarına⁸¹ ve ölülerine du⁶ ālarınuñ te³ şiri ve nef⁶ -i⁶ aẓimi vardır ve rüḥlarına⁸² şevāb ulaşturmak ve anlardan⁶ uğūbeti def⁶ için.

وقد ينفيه أصحاب الضلال

Ḍalālet⁸³ şāhibi olanlar du⁶ ālarınuñ nef⁶ i⁸⁴ yoğdurlar⁸⁵.

وفى الاجداث عن توحيد ربي
سبيلى كل شخص بالسؤال

Herkes ğabre ğirdükde⁸⁶ Rabb te⁶ ālānuñ vaḥdāniyetinden⁸⁷ su³ āl olunup⁸⁸ imtiḥān olsalar ğerekdür⁸⁹.

⁷⁶ ya⁶ nî şābit degildür: -A2

⁷⁷ bize: bizim için A1

⁷⁸ ey: -A2

⁷⁹ ki: -A2

⁸⁰ sözleri: sözi A1

⁸¹ sağlarına: -A2

⁸² rüḥlarına: rüḥuna A1

⁸³ Ḍalālet: -A1

⁸⁴ du⁶ ālarınuñ: du⁶ ānuñ A2

⁸⁵ yoğdurlar: yoğurdurlar A1

⁸⁶ ğirdükde: dükde A1

⁸⁷ Rabb te⁶ ālānuñ vaḥdāniyetinden: -A2

⁸⁸ olunub: olunur A2

⁸⁹ imtiḥān olsalar ğerekdür: -A2

وللكفار والفساق يقضى
عذاب القبر من سوء العذاب

Çabre varan⁹⁰ kâfirler ve ba‘zî fâsıklar kem⁹¹ fi‘illerinden ‘azâb olunmaları hağdur.

حساب الناس بعد البعث حق

Her kes rûhları ve cesedleri ile dirildükden şonra ef‘âlî ve aqvallerinden su‘âl ve hisâb olunmaları hağdur.

فكونوا بالتحرز عن وبال

Pes imdi ey⁹² mü‘minler su‘âl olunacak kem kavillerden ve kem fi‘illerden⁹³ hağzer idüñ.

ويعطى الكتب بعضا نحو يمنى

‘Amelleri defteri ba‘zî kimse ki⁹⁴ mü‘min ve mu‘ti‘lerdür şağ cāniblerinden⁹⁵ virilse gerekdür.

وبعضا نحو ظهر والشمال

Ve daği⁹⁶ ba‘zî kimselere ki kâfirler ve ‘aşîlerdür arğasından ve şolundan virilse⁹⁷ gerekdür.

وحق وزن أعمال وجرى

Hağr ve şer‘amelleri⁹⁸ çekmek hağdur.

على متن الصراط بلا اهتبال

Ve daği cehennem üzere⁹⁹ qurılan şırātuñ üstünden ihtiyârsız yürümek hağdur.

ومرجو شفاعة أهل خير

لأصحاب الكبائر كالجبال

Rabb te‘ālānuñ izin virdüğü kimseler ki enbiyâ ve evliyâ ve ‘ulemâ ve şulehâdur tağlar gibi büyük günâhları olan kimselere şefâ‘at itmeleri hağdur.

وذو الإيمان لا يبقى مقيما

بسوء الذنب فى دار اشتعال

İmān şāhibi ki imānile ölmüşlerdür günâhlarınuñ şe‘āmeti sebebiyle cehennemde ebedî qalmazlar.

⁹⁰ varan: varılduğda A2

⁹¹ kem: -A2

⁹² ey: -A1

⁹³ fi‘illerden: fi‘illerden A1

⁹⁴ kimse ki: kimseye A2

⁹⁵ cāniblerinden: cānibinden A2

⁹⁶ daği: -A2

⁹⁷ virilse: virseler A1

⁹⁸ ‘amelleri: a‘maller A2

⁹⁹ üzere: üzerinde A2

دخول الناس في الجنات فضل
من الرحمن يا أهل الأمالي

Emâlî risâlemizüñ beyân itdügi üzere i'tikâd iden qarındaşlar ehl-i cennetüñ cennete dâhil olmaları Rabb te'âlânüñ fazlı ve keremiyledür yoğsa kul cennete müsteħaḳ olup Bārî te'âlāya vâcib olmağile degildür.

لقد ألبست للتوحيد نظما
بديع الشكل كالسحر الحلال

Taḥḳîḳ biz tevḥîd için te'lîf itdügüm risâleme bir zînet geydürdim ki şeklinüñ mişlini bir eḫad getürmemişdür. Sihr-i ḫelâle beñzer.

يسلى القلب كالبشرى بروح

Risâlemüñ nazmı ḳalbe feraḫ virür ḫayırlı ḫaber ḳalbe rāḫat virdügi gibi.

ويحيى الروح كالماء الزلال

Ve daḫi rūḫ mevt-i cehilden dirildür. Tatlı arı dirildügi gibi.

فخوضوا فيه حفظا واعتقادا

Pes imdi ey mü'min ḫâlib-i ḫaḳ olanlar bu risâlenüñ nazmını ezber idüp ma'nāsına i'tikâd itmek üzere şurû' idüñ.

تناولوا جنس أصناف المنال

Allāḫ te'âlânüñ fazlı ile nice envâ'-i 'aḫyâya ve ni' metlere ulaşasıñuz.

وكونوا عون هذا العبد دهرا
بذكر الخير في حال ابتهال

Bu risâlemüzden istifâde iden mü'minler ba'zı evḳâtda bu faḳîre 'avn eyleñ. Rabbiñüze tazarru' ve niyâz itdügi ḫâlde Allāḫ te'âlâ raḫmet ve mağfîret eyleye diyü du'â itmekile.

لعل الله يعفوه بفضل

Ricâ iderem ki Allāḫ te'âlâ kendü lüḫfundan sizüñ ḫayr du'âñuz bereketiyle taḫşîrâtımızı 'afv eyleye.

ويعطيه السعادة في المال

Ve daḫi ricâ iderem ki kendi fazlından sizüñ ḫayr du'âñuz bereketiyle bu ḫaḳîri sa'âdet-i ebediyyeye nâ'il ḳıla.

وإني الحق أدعو كل وقت
لمن بالخير يوما قد دعا لي

Ve daği ey mü'min karındaşlarım 'ömrüm oldukça t̄akatüm miğdârı du'â iderim baña günlerden bir gün hayr du'â idene.

Pes imdi ey t̄alib-i 'ağâid ... 'ömr-i fânî hayr ile yâd it bu haķîre bî-çâre tercümânı temmetü'l-risâletü'l-meşhûretün bi'l-Emâlî temmetü'l-kitâb bi-avni'l-meliki'l-vehhâb ğaferallâhu ve li-vâlideyye ve li'l-mü'minîne yevme yeķümü'l-hisâb min yed-i 'abd-i za'if bin ğalîl ğafferallâhu lehu'z-zünüb.¹⁰⁰

Temmetü'r-risâleti rahmetü'llâhi 'alâ kâtibuhâ ve 'alâ şâhibi'l-manzûmeti ve şârihuhâ ve 'alâ sâiri'l-mü'minîne ve'l-mü'minât.

Kaynakça

- Katib Çelebi (2015). *Keşfü'z-Zünûn*. çev. Rüştü BALCI İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.
- Kürkcüođlu, Kemal Edib (1954). "Lâmiyye-i Kelâmiyye". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3 (1-2): 1-21.
- Mert, Muhit (2005). "Oşlu Din Âlimi Ali B. Osman Ve Bed'ü'l-Emâlî Adlı Eseri Bağlamında İtikadî Görüşleri". *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4 (7-8): 7-32.
- Özbek, Durmuş (1994). "Üşî ve Kasîdet'ul-Emâlî", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (5): 261-308.
- Özervarlı, Mehmet Sait (1995). "el-Emâlî", *İslam Ansiklopedisi*. C. 11, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı. 73.
- Tekin, Şinasi (1980). "The Turkish Translation of Bedvü'l-Amâlî in Quatrians", *Journal of Turkish Studies / Türklük Bilgisi Araştırmaları Dergisi*. (4): 157-206.
- Toprak, Mehmet Sait (2006). "Ali b. Osman Sirâceddîn el-Üşî: Hayâtı ve Eserleri". *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (23): 65-86.
- Toprak, Mehmet Sait (2012). "Üşî", *İslam Ansiklopedisi*, C. 42, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı. 230.
- Yaltakaya, M. Şerafeddin (1932). "Türk Kelamcıları", *Dar'ül-Fünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*. (23): 1-19.
- Yazar, Sadık (2011). "Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneđi", Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yekûlü'l-Abd*. Amasya Yazma Eser Kütüphanesi. GÜ 00105/02. 17.
- Yekûlü'l-Abd*. Amasya Yazma Eser Kütüphanesi. BA 01462. 11.

¹⁰⁰ Tercüme A2 nüshasında "Temmetü'r-risâleti rahmetü'llâhi 'alâ kâtibuhâ ve 'alâ şâhibi'l-manzûmeti ve şârihuhâ ve 'alâ sâiri'l-mü'minîne ve'l-mü'minât." şeklinde sonlandırılmıştır.

